

İKNA SÜREÇLERİNDE ZİHİN, DİL VE SÖZCÜKLERİN ROLÜ

THE ROLE OF MIND, LANGUAGE AND WORDS IN PERSUASION PROCESSES

Prof. Dr. Derya ÖCAL

Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
deryaderyaocal@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0401-2917

ÖZET

Dönüşen yaşam pratikleri ve bireyin çevresindeki değişimler, düşünme, öğrenme, etkileşim kurma gibi birçok zihinsel süreci üzerinde etkilidir. Yaşam pratikleri, fiziksel ve sosyal koşullar ve çevresel faktörlerdeki hızlı dönüşüm, bireyin beyin ve zekâ gelişimini etkileyen önemli değişkenlerdir. Beyin, yaşanan duygusal deneyimi, amaçlar ve olayları algılama şekli doğrultusunda değiştirebilmektedir. Birey, gündelik yaşamında davranış ve tutumlarını değiştirmesi yönünde mesajlara sıklıkla maruz kalmaktadır. İkna süreçleri, insan zihninin işleyiş kuralları çerçevesinde işlemektedir. Bu bağlamda özellikle zihnin işleyişi, dilin gelişimi ve iletişim süreçlerinde sözcüklerin kullanımı konuları, iletişim ve ikna süreçlerinde başvurulan stratejilerin anlamlandırılmasında kilit rol oynamaktadır. Bu çalışma ile iletişim süreçlerinde, bireylerin karşılıklı etkileşimlerinde birbirleri üzerinde etkili olmalarını sağlayan dinamiklerin çözümlenmesi amaçlanmıştır. Burada bahsi geçen ikna, kişiler arası iletişim süreçleri kadar kitlesel boyutlara ulaşan süreçlere de işaret etmektedir. İnsan zihninin ikna edilmesinde dil ve sözcüklerin rolü ve önemi de temel analiz bileşenlerini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İkna, Zihin, Dil, Sözcükler.

ABSTRACT

Transforming life practices and changes in the individual's environment are effective on many mental processes such as thinking, learning and interacting. The rapid transformation in life practices, physical and social conditions and environmental factors are important variables affecting the individual's brain and intelligence development. The brain can change the emotional experience in line with the way it perceives goals and events. The individual is frequently exposed to messages to change her/his behavior and attitudes in her daily life. Persuasion processes operate within the framework of the rules of functioning of the human mind. In this context, especially the functioning of the mind, the development of language and

the use of words in the communication processes play a key role in the meaning of the strategies used in the communication and persuasion processes. The aim of this study is to analyze the dynamics in communication processes that enable individuals to be effective on each other in their mutual interaction. The persuasion mentioned here points to processes reaching massive dimensions as well as interpersonal communication processes. The role and importance of language and words in the persuasion of the human mind also constitute the basic analysis components.

Keywords: Persuasion, Mind, Language, Words.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca ‘anlam’ arayışına girmekte; tüm pratiklerini önce kendi gözünde ardından toplum gözünde meşrulaştırma çabasında bulunmaktadır. İşaret ve taklit de, iletişim kurmanın ve anlamlar üretmenin en temel yolları olmaktadır. “Nereyi işaret ettiğime bakarsan ne demek istediğimi *anlarsın*” (Tomasello, 2017:15). Toplum(lar)da sözel dilin bilinmediği ve/veya anlaşılmadığı, kimi zaman da pratik olmadığı birçok durumda işaret ve taklit, doğal iletişim/anlaşma yolu olabilmektedir. Anlam¹ ve anlamlandırma/alımlama², ‘yüklenen’ ve ‘çözümleyen’ boyutlarıyla farklılaşmaktadır ve iletişim süreçlerinde mesaj ve/veya iletinin özünü oluşturmaktadır. Algı (*perception*) ve alımlama (*reception*) olgularıyla ilişkisellik taşıyan anlam, insanın çevresiyle etkileşimi, uyaranlara açık olması ve etkin çözümlene yeteneği bağlamında bireysel boyutta çözümlenen olmaktadır.

“Dünya insana deneyimi aracılığıyla dolaysız veriliymiş gibi görünür. Deneyimlerimiz, sonunda duyu organlarımıza bağlıdır. Bunlar bir anlamda almaç ve çevirmen rolü oynarlar. Ne var ki dünyaya ilişkin deneyimimiz çok seçicidir. Demek ki edilgin bir

¹ Anlam, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “(1) Bir kelimedden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, meal, fehva, deme, mazmun, medlul, valör ve (2) Bir önermenin, bir tasarının, bir düşüncenin veya eserin anlatmak istediği şey” (TDK, 2021) biçiminde ifade edilirken; Doğan (2003:875) da benzer biçimde “Bir kelime, söz, hareket veya işaretin ifade ettiği, anlattığı şey” açıklamasında bulunmaktadır.

² Anlamlandırmak/alımlamak, hareketi, ifadeyi çözümleyen, açımlayan tarafın üzerinde oluşan izlenimdir. ‘Kavramak’ kavramında karşılığını bulan bu çözümlene girişimi, akıl erdirmek, öğrenmek, bilmek, faydalanmak ve hissetmek üzerinde geniş bir algılama düzeyine işaret etmektedir (Doğan, 2003:65).

çevirmenlik söz konusu değildir. Dünya bize kendisini basitçe açıklamaz; tersine deneyimlerimizin yaratılmasında etkin bir rol oynarız” (Mutlu, 1998:30).

Anlam üretme sürecinde anlamlandırma/alımlama, bireyin etkin rol oynadığı bir etkinliktir. İletişim sürecinin dinamizmi, birey(ler)in alımlama biçim(ler)indeki farklılıklara dayanmaktadır. İleti, basit ve pasif bir konumda alımlanmaz; tam tersine bireyin referans çerçevesini oluşturan tüm faktörlerin etkisi altındadır. Görme, okuma, hissetme gibi birçok duyu ile elde edilen iletinin, zihinsel süreçleri şekillendiren sosyo-kültürel, deneyime dayalı, tarihsel birçok unsurun sürece dahil olmasıyla birlikte farklı anlamlandırma ve yorumlama düzeylerine tanık olunabilmektedir (Arslan, 2018:24). Uyarı-algı ilişkiseliliği içerisinde algılama, öncelikli olarak belirli bir inanç dizgesini, yorumlama biçimlerini/taktiklerini ve bellek yapılanmalarını kapsayabilmektedir (Chomsky, 2001:247). İnsan zihni gözlemleri ve deneyimleri objektif olarak kaydedip kopyalayan bir kayıt mekanizması değildir. Algılama süreci, her bir birey için gerçekliği yeni baştan, kişisel ve öznel olarak kurgulama eylemselliğidir. Bununla beraber, süreç içerisinde, üretilen iletinin etki gücü tamamen yadsınmaz. Birlikte yaşama birbiri üzerinde etkili olmayı beraberinde getirmektedir. İletişim, ikna süreçlerinin temel aracıdır ve sözlü-sözsüz etkileşimin tamamı, bireyin yaşadığı dünyayı anlamlandırma çabasında etkili olmaktadır.

İkna süreçlerinde bireyin sosyal ilişkileri ve yaşadıklarını zihinsel süreçlerden geçirmesi mekanizması öne çıkmaktadır. Sosyal bir varlık olan ve yaşamını diğerleri ile ilişkileri bağlamında anlamlı kılan bireyi için sosyal güdülenme öne çıkan bir unsurdur. Sosyal güdülenme (*prosocial motivation*), ortak dikkat, ortak deneyim ve ortak anlaşma yolları geliştirmenin yönlendiricisidir. “Dolayısıyla insan iletişimi temelde işbirliğine dayalı bir girişimdir, (karşılıklı olarak varsayılan ortak bir kavramsal zemin bağlamı ve karşılıklı olarak varsayılan işbirliğine dayalı iletişimsel güdüler içinde son derece doğal ve pürüzsüzce işler” (Tomasello, 2017:18).

Ortak bir anlaşma yolu olan dil, bireyin diğerleriyle etkileşiminde öne çıkan temel araçtır. Dil ve sözcükler, insanları birbirine bağlar, anlaşmalarının yanı sıra çeşitli duyguları da yaşamalarına öncülük eder. Dil, bireyin dış dünyayla bağlantı kurması kadar kendini kavraması ve çözümlemesinde de önemli işlevsellikler taşır. Bireyin yaşam pratikleri ve tercihlerinde algı, motivasyon ve değerler-inançlar sistemi etkin rol oynamaktadır. Bağlamı ve kapsamı ne olursa olsun tüm ikna süreçleri, bireyin duygularını ele almakta ve hayal kurdurmaktadır. Bireyin dikkatine yönelen, ilgisini çeken ve bilincini oyalarken bilinçaltına seslenen mesajlar ikna süreçlerinde başarılı olmaktadır. Bu bağlamda zihnin işleyişi, dilin gelişimi ve yapısı ile

sözcüklerin insanlar üzerindeki etkisini çözümllemek, ikna süreçlerinde başvurulan stratejileri anlamlandırmak açısından önem taşımaktadır.

2. ZİHİN VE ZİHİNSEL SÜREÇLER: BİLİNÇ VE BİLİNÇALTI, DİL VE DİL İÇGÜDÜSÜ

İnsan, tamamlanmamış, olgunlaşmamış, bununla beraber özümseme ve yaratıcılık yeteneğini genetik yapısında taşıyan bir beyinle dünyaya gelmektedir. Çevresi ve yaşam koşulları, beynin gelişimi üzerinde etkilidir. Bütüncül bir sistem olarak çalışan insan beyni, çeşitli hücreler arası işbirliğine dayalı bir işleyişe sahiptir. “Bireyselleşmemiş ve bütün içerisinde kimliklerini feda etmiş hücreler bütününden oluşur. Hepsi bir araya gelerek ortak bir beyin, zihin, bilinç, birey ve kişilik oluştururlar” (Tarlacı, 2020:40).

Descartes’in “Meditasyonlar” (1647) başlıklı çalışmasının Fransızca çevirisinde ruh ve zihin kavramlarının birbirinin yerine kullanılabileceği önerilmektedir. Bilinç kavramının İngiliz diline girişi 1625-1635 yıllarına dayanmaktadır. “Akıl” (*logos*), bilip tanımayı, yargılamayı ve ilkelere göre davranmayı sağlayan yetidir. Akıl, beynin kontrolünü ve bilinçli algıyı gerçekleştiren, dışa yansıtan programıdır (aktaran Tarlacı, 2020:52). Arapça *zihn*’den gelen “zihin” (İng. *mind*), -kaynağı beyin olan- bireyin, yaşamı boyunca düşünce, algı, duygu, irade, bellek, hayal gücü gibi birçok bağlamda edindiği bilgileri depolaması ve yaşamına uygulamasını düşünme³, akıl yürütme, bilgiyi kullanma yetisi aracılığıyla sağlayan işlevlerin tümüdür. Ağırlıklı olarak kişisel bir deneyim olan “bilinç” (*conscious*), bireyin kendi varlığının,

³ Düşünme, zihinsel olarak fikirler üzerinde gerçekleştirilen ‘farklı bir şeye dönüştürme’ eylemidir. Bu eylemsellik içerisinde “hem gerçek nesnelere hem de zihinsel nesnelere düzenler, tekrar düzenler, genişletir, gerer, ters çevirir, birleştirir, kopyalar, ekler, çıkarır, kaldırır, yapıştırır, ittirir, kıvrır, karıştırır, fırlatır, süsler, ayırır, tutturur, saçar, gömer, eler, döndürür, yükseltiriz ve onlarda delikler açarız” (Tversky, 2020:104). Düşünmek, bilişin nüvesidir. Bireysel biliş farklılıkları, yetkin ya da etkili düşünme yeteneğine dayanmaktadır. “Düşünme etkinliği, bizler yavaş yavaş fikrimizi oluştururken kademeli bir ayar yapma sürecini içerebilir; ya da tam tersi, bir duruma dair içgörü kazanırken yeni bir sinyalin anlamını bağlamına bakıp çözerken veya bir nesneyi, olayı sınıflandırırken verilen ani kararları içerebilir” (Richardson, 2020:214).

duyularının, düşüncelerinin, çevresinin farkında olmasıdır. Bireyin kendisi ve nesnelere hakkındaki farkındalığını, aralarındaki ilişkisellekle anlamlandıran bilinç, özünde kavrama eylemselliğidir. “Bilinçaltı” (*subconscious*)⁴, bireyin bilincinde olmamasına rağmen davranışını etkileyen ruhsal durumdur. Psikanalizde bilinç düzeyinin altında bulunan ve bilinçli olmayan, tamamen duyguların etkisi altında olan, kolayca bilinç düzeyine çıkarılabilen süreçlerin bulunduğu düzeydir (Tarlacı, 2020:53, 73; Ciccarelli ve White, 2016:133; Akpunar, 2011:360; Budak, 2000:133, 854).

Birey, yaşamda kalma çabasının yanı sıra çevresi ile sürekli etkileşim halindedir. Bu bağlamda çevresinin farkında olan birey, kendi varlığını da duyumsamakta ve deneyimlemektedir. Duyum, duyu organlarındaki (göz, kulak, burun, deri ve tat tomurcukları gibi) özel alıcıların harekete geçmesiyle dış uyarıcıların beyinde sinirsel sinyallere dönüşmesini ifade etmektedir (Ciccarelli ve White, 2016:90). Bireye has ve bizzat bireyin sürekli ve akışkan deneyimlerinin oluşturduğu öznel gerçeklik, ‘ben’ (*self*) yaşantısını açığa çıkarmaktadır. İnsan davranışının çoğu zaman düzenli, istikrarlı ve anlamlı olması, duygu-düşünce-arzu-inanç ekseninde gelişen duygulanımlar ve bilinç olgusu ile açıklanmaktadır. Bilinç, bir arada yaşayan, etkileşim halinde olan canlıların ürünü olarak ele alındığında, bilincin oluşumunun -hem kişinin kendi eyleminde hem de başkalarının eyleminde aynı şekilde aktive olan- ayna nöronlar (*mirror neurons*) ile ilişkisi öne çıkmaktadır. “Ayna nöronları belli eylemlerde yapma ile görmeyi birleştirmektedir” (Tversky, 2020:33). Bireyin eylemi gözlemesi ya da yapması, yüze yansıyan duyguların gösterilmesi ve izlenmesi ayna nöronlarla ilişkilidir.

“Ayna nöronların aktive olmasıyla empati, konuşma, düşünme, his ve tecrübeyle birbirini takip eden bir süreç söz konusudur. Ayna nöronlar sayesinde, insan sadece kendinin değil, başkalarının eylemlerini de kayıt edebilir. Hatta diğerlerinin aklını

⁴ Bilinçaltı, bilinci ve gündelik faaliyetleri etkileyen, bununla beraber bireyin doğrudan farkına varmasına izin vermeyen üstü örtülü alt bilinçtir. “Bilinçaltı, kişinin özel bir çabası ile bilince çağrılmayan, farkına varılmayan yaşantıların saklı olduğu ruhsal bölmedir. ... Bilinçaltında düşünce çağrışımları mantığı kesinlikle dikkate alınmadan gelişir, benzerlikler özdeşlik olarak değerlendirilir, negatifler pozitiflerle eşlenir. Karşıt eğilimlerin bağlandığı nesnelere de bilinçaltında olağandışı ölçüde değişikendir; hiçbir ussal temeli olmayan bir çağrışımlar zinciri boyunca bir nesnenin yerini tamamen bir başkası alabilir” (Soyugüzel, 2019:156, 157). Bilinçaltı zihin, akıl süzgecinden geçirmez, ne ekilirse onu kabul eder. Öğrenme ve değişim öncelikle bilinçaltında başlar ve insan davranışlarını ağırlıklı olarak bilinçaltı kontrol eder.

okuyarak ilk adımı atabilme özelliği gösterebilir. Ayna nöronlar bilincin ortaya çıkmasında önemli bir aşamadır. ... Ayna nöronlar aracılığı ile olayların içsel yaşanması, hafıza ve düşünme tetiklenmekte, bilincin ortaya çıkmasıyla geleceği öngörmemiz mümkün olabilmektedir. Hatırlama ve geleceği tasarlama ile ilgili beyin bölgeleri aynıdır” (Soyugüzel, 2019:41-42).

Bilinç, uyanıklık halinde, bireyin duygu, düşünce ve dış çevresinden edindiği algıları, dikkatini odaklamış olduğu tüm zihinsel aktiviteleri kapsamaktadır. Birey o an hem yaptığı aktivitenin hem de aktiviteyi yapıyor oluşunun bilincindedir. “Bilinçli olmayan süreçler geniş yelpazede, çok nadiren bilinç düzeyine çıkan, hatta hiç çıkmayan vücutsal aktivitelerdir” (Gerrig ve Zimbardo, 2016:137). Bilinçaltı, duyguların kaynağı ve yerleştiği yerdir. Psikolojide duygu, “fizyolojik uyarılmayı, hisleri, bilişsel süreçleri, gözle görülebilir ifadeleri (yüz ve duruş şekli dahil) ve kişisel olarak önemli görülen bir duruma cevaben gösterilen belirli davranışsal tepkileri içeren bedensel ve zihinsel değişimlerin karmaşık bir şekli” (Gerrig ve Zimbardo, 2016:370) olarak tanımlanmaktadır. İlgili bilişsel süreçler durumu ve yaşananları duygular ile etiketler. “Duygu, bilinçaltının kararlarını bilinçli zihne iletme şeklidir” (Harris, 2017:135). Zihin her zaman kendine bilinçaltıyla verilen kararları gerçekleştirecek neden(ler) bulmaktadır. Özünde bilgiyi düzenleyip, anlama ve diğerlerine aktarma sürecinde beyinde gelişen faaliyetleri ifade eden biliş, kavramlar ve zihinsel imgeleme aracılığıyla işlemektedir. Bireyin bütün davranışlarının altında ise duygular yatmaktadır. Bilinçaltı yaşananlar ile duygular arasında bağlar geliştirmektedir. Birey yeni bir durumla karşılaştığında, öğrenme sürecindeyken bilinç devreye girmekte, öğrenilmiş beceriler ise her şeyi kişisel olarak yorumlayan bilinçaltı ile yürütülmektedir. “Duygular (duygudurumun aksine), dünyada gerçekleşen olaylara tepki olarak ortaya çıkar ve beynimizin, fiziksel zarar görme tehdidinden sosyal fırsatlara varıncaya dek pek çok kritik bilgiye odaklanmaya devam etmesini sağlar; arzuladığımız şeyleri elde edebilmek için davranışlarımızı şekillendirmek ve korktuğumuz şeylerden uzak durmak için bizi teşvik eder” (Aamodt ve Wang, 2014:154). Duygusal tepkiler, insan davranışında önemli yer tutar.

“Aslında biz iki zihne sahibiz; birisi düşünüyor, diğeri ise hissediyor.

Birbirinden tamamen farklı bu iki kavrama tarzı, zihinsel yaşantımızı oluşturmak için etkileşim halindedir. Akılcı zihin, çoğunlukla farkında olduğumuz bir kavrama tarzıdır; bilincimize daha yakındır, düşüncelidir ve tartıp yansıtılabilir. Bunun yanı sıra fevri ve güçlü, bazen de mantıksız olan bir kavrama sistemi daha vardır; bu da duygusal zihindir.

Zihnin akılcı-duygusal dengesinin belirli bir orantısı vardır; hisler yoğunlaştıkça duygusal zihin devreye girer ve akılcı zihin etkisini yitirir. Yaşamımızın tehlikede olduğu -ve durup ne yapabileceğini düşünmenin hayatımıza mal olacağı- durumlarda duygu ve sezgilerimizin anlık tepkilerimize rehberlik etmesi, çağlar boyu süren bir üstünlük sayılır” (Goleman, 1995:23).

Bireyin hisleri, kişi ve olaylara bakışları ile doğrudan ilişkilidir. Sinir sisteminde bir olayın yaşantılanması, zihinde işlemlerden geçirilip anlamlandırılmasıyla mümkündür. “Zihinsel dünya gözlenemeyen inançlar, istekler ve duygular gibi soyut kavramlar dünyasıdır” (Keçeli Kaysılı, 2014:86). Bireyin algıları, çoğu zaman yanlıdır -saptırılmış ve çarpıtılmıştır-, bu nedenle de duygusal tepkiler de algıların etkisi altındadır. Olay(lar)ı algılayan birey, aklından sürekli geçen bir dizi düşünce ile yorumlar; tüm deneyimler, algılar çerçevesinde duygudurumlar üzerinde etkili olur. Duygu, gerçeklik hissi açığa çıkarır ve çarpıtılmış düşünceye inandırıcılık yükler (Burns, 2017:70). Bu sürecin farkında olan birey, duygularını kontrol ederek algılarını yönetebilir ve böylece kişi ve olayları değerlendirirken çok daha nesnel davranabilir.

“Zihnimiz dünyanın en eski hikâye anlatıcısıdır ve her hikâye anlatıcısı gibi onun da tek isteği can kulağıyla onu dinlememizdir. Dikkatimizi çekmek için bize acı verecek veya bizi korkutabilecek şeyler söylemekten çekinmez. Dünyanın nasıl görüldüğüne, ne yapmak istediğimize, kendimizi nasıl hissetmemiz gerektiğine, geçmişte olanların üzerimizdeki etkilerine, gelecekte başımıza gelebileceklere, neyin doğru, yanlış veya daha adil olduğuna dair hikâyeler anlatıp durur. Oldukça yaratıcıdır da aynı zamanda. Hiç görmediğimiz, henüz deneyimlemediğimiz, gerçek olup olmadığını bilmediğimiz şeyler hakkında bile söyleyecek bir şeyleri, anlatacak hikâyeleri vardır” (Selvili Çarmıklı, 2018:113-114).

Kulak, ağız ve düşünce arasında bağ kurularak gelişim gösteren dilbilgisini anlayabilmek dilin çözümlenmesinde önem kazanmaktadır. Dil, bireyin başkalarıyla iletişim kurmak amacıyla sonsuz kombinasyonda anlamlı cümleler kurabilecek biçimde sembolleri bir araya getirebilme yeteneğidir. Dil, aynı zamanda bireyin içsel zihinsel faaliyetlerini de gösteren bir araçtır. “Dilin çalışma şekli şöyledir. Her bir kişinin beyninde bir kelime dağarcığı ve betimledikleri kavramlar (zihinsel sözlük) ve kavramlar arası iletimi sağlamak üzere sözcükleri birleştiren bir takım kurallar vardır (zihinsel dilbilgisi)” (Pinker, 2018:93). Dilbilimci Noam Chomsky, bireylerin dili anlamak ve üretmek üzere doğuştan dil edinim aygıtına sahip olduklarını belirtir ve dil edinim aygıtını da insanın dili için “bir *şema* içeren bir program”

olarak tanımlamıştır (aktaran Ciccarelli ve White, 2016:270). Birey, kişisel geçmişi ve dünyayı anlamlandırma biçiminden geçerek ilgi, tutum ve inançlar geliştirmektedir. Şemalar, bilinçaltı kalıplar olarak bireyin kendisini, diğer insanları ve hayatı algılamasını sağlayan kalıplardır (Doymuş, 2019:13). Birey tarafından oluşturulan şema, yaşanılanlara ve gözlemlenenlere ilişkin genellemeler geliştirilmesine öncülük etmekte; bireyin düşünce ve hareket(ler)ini yönlendiren çıkarsama, tahmin ve çağrışımlar açığa çıkarmaktadır. “Sosyal iletişimi sağlamada dilin kullanımı pragmatik olarak tanımlanmaktadır. Pragmatik beceriler, düşünce dile dönüşürken veya duyulan bir söz yorumlanırken gereklidir ve birini yanıltmak, yalan söylemek, içten olmak, ima etmek, alaycı olmak, dedikodu yapmak gibi her tür sosyal biliş ve etkileşim için pragmatik becerilerin var olması gerekir” (Şahin vd., 2019:32).

Dil (*language*), simgesel bir iletişim türü olarak insanoğlu tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış, ortak, üretilmiş ve belli kurallarla yönetilen bir anlaşma yoludur (Mutlu, 1998:95). “Uzlaşımsal diller (önce işaretlerle, sonra da seslerle oluşturulan diller), halihazırda bilinen jestlerin sırtında taşınarak ortaya çıkmış, işaret etme ve pantomimin doğallığının yerine ortak (ve ortak olduğu karşılıklı olarak bilinen) bir toplumsal öğrenme tarihini getirmişlerdir (Tomasello, 2017:21).

“Dil, düşünce ve davranış düzeneklerine ilişkin kavrayışımızdaki her yeni gelişmeyle birlikte, insanın görüldüğü kadarıyla eşsiz olan zihin özelliklerini kavramamızı sağlayacak anahtarı bulduğumuz yollu bir eğilim doğuyor. Bu gelişmeler, gerçek gelişmelerdir; ama dürüst bir değerlendirme, sanırım, bunların böyle bir anahtarı sağlamaktan uzak olduklarını gösterecektir. Olağan bir insan zekasının, dili düşünce ve duygunun özgürce anlatımının bir aracı olarak kullanmasını neyin olanaklı kıldığını, ya da, buna ek olarak, zekanın, insanın gerçek varoluşunun eşsiz ve olağandışı değil karakteristik olan yaratıcı etkinliklerinde, zihnin hangi niteliklerinin işe karıştığını kavrayabilmiş değiliz; bütün bildiklerimize rağmen kavrayabilecek bir duruma gelmeyebiliriz de” (Chomsky, 2001:152).

Özünde iletişim süreçlerinde “anlama, kavrama gücü” olarak ifadesini bulan (Doğan, 2003:1447) zihin, akıl yürütme, problem çözme, soyutlamalar yapabilme ve karmaşık düşünceleri anlayabilme yeteneği olan zekâ ile ilişkilidir. Bireyin her bir yeteneğinin, diğer bireylerden farklı gelişmiş olması, uyum yeteneği ile bağlantılıdır. “Sadece kendi zihnimiz hakkında fikir yürütmüyor, diğerlerinin zihinlerinde neler olabileceğine dair, üstelik çoğu zaman gayet isabetli tahminler yapıyoruz. Söylediğimiz şeylerin başkası tarafından anlaşılabilmesi ve başkalarının söylediği şeyleri bizim anlayabilmemiz ilginç bir zihinsel

özelliğe dayanıyor. Bu zekâ tipi hem duygusal, hem toplumsal, hem bedensel hareketlere dayalı, yani kinestetik algıların gücüyle ve bu alana ait bir zekâyyla ilgili” (Çift ve Canan, 2017:25). Beynin yapısı ve zihinsel işleyiş mekanizması açısından değerlendirildiğinde “normal insanlar görsel alanlarının sağında beliren sözcükleri solunda belirenlere kıyasla daha isabetli bulurlar, dil İbranice gibi sağdan sola yazılsa bile. İki kulağa aynı anda farklı sözcükler söylendiğinde, kişi sağ kulağa gelen sözcüğü daha iyi ayırt edebilir” (Pinker, 2018:340).

Bireyin özgül deneyimleri, eylemlerin ifade edilmesini olanaklı kılan sinir sistemi ağlarını biçimlendirmektedir. Dinamik bir yapıya sahip olan bilişsel sistemler, yapıları özümseme becerisine sahiptir. Çevresel yapılar sürekli değişmekte, bilişsel işlevler de değişken ve bulanık olan mevcut bilgiden hareketle yakın ve uzak geleceğe ilişkin tahminde bulunmaktadır. “Biliş sistemlerinin biricik işlevi, verilen malumatın ötesine geçmek; yine biricik, ancak uyum gücü bulunan tepkiler yaratırken kafa karıştırıcı, noksan ve hızla değişen verilerin muğlaklığını ortadan kaldırmaktır” (Richardson, 2020:201). Beyin işlevsel olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. Beyin, birey deneyimledikçe ve öğrendikçe fiziksel yapısını değiştirerek uyum sağlayabilmektedir.

“Beynin şekillenme ve değişim süreci, zihinsel işlevin bizzat temelini oluşturan temel bir mekanizmadır. Beyninizi değiştirmeden ne düşünebilir ne konuşabilir ne de öğrenebilirsiniz. Tecrübe ettiği her olayda, yaptığı her işte bu bağlantıların yapısı da miktarı da az veya çok değişir. Beynimizi, sıradan bir bilgi işlem makinasından ayıran belki de en önemli husus burada gizlidir: Tecrübeyle gelişen, değişen ve bir anı bir anıyla eşit olmayan bir algılama cihazına sahibiz” (Canan, 2018:21).

Zihinsel işlemlerde öğrenme önemli bir yer tutar. Bireyin anlama ve anlamlandırma, değerlendirme ve yorumlama süreçlerinde etkili olur. “Öğrenme, eski ile yeninin birleşmesini içeren karmaşık ve sosyal bir süreçtir. Öğrenme, anlamın oluşmasını sağlamaktadır, bu süreçte bireyin kendisi bu anlamı oluşturmaktadır” (İnal, 2008:59). Öğrenmenin bir ürünü olarak bilgi ve bilmek eylemselliği açığa çıkar. “Öğrenmeyi etkileyen yüzlerce gen vardır ve düzinelerce gen de toplam zeka üzerinde etkilidir. Sinirsel yolların çoğu benzer görevleri yerine getirir ve gerektiğinde birbirlerinin görevlerini üstlenebilirler. Bu da, insanlar ya da hayvanlar için çok kötü sonuçlara yol açabilecek bir durumun; öğrenmenin topyekûn başarısızlığa uğraması durumunun ortaya çıkmasına engel olur” (Aamodt ve Wang, 2014:133-134). Duygular, öğrenme için önemli uyarılardır. Duygusal uyarılma, bireyin ilgisini yaşanan deneyimin önemli detaylarına yöneltmesini sağlar.

3. İKNA SÜREÇLERİ ve SÖZCÜKLER

İnsan davranışının fizyolojik ve biyolojik temelleri kadar duygulara dayalı yönü olduğunu da ifade etmek gerekir. Bireyin temel motivasyon kaynağı ve davranış biçimleri baskın fiziksel, zihinsel ve/veya davranışsal kapasitesi ile ilişkili biçimde şekillenmektedir. Bireyin var olma, kendini ortaya koyma ve çalışma sistemi bu üç kapasitenin dengesine bağlı işleyiş sergilemektedir. “Her inşa sahip olduğu kapasiteye göre karar verme aşamasında merkezi konumunu belirliyor. İnsan zihninin yönelimi, motivasyonlarını, bakış açılarına göre konumunu belirliyor. Bu süreçte zihinde farklı seçeneklerde elde edilecek değerlerin belirlenmesi gerçekleştiriliyor, getiriler değerlendiriliyor ve aksiyon halinde karar veriliyor” (Batı, 2017:212).

Bireyin zihinsel dünya modelinin oluşumunda önemli bir faktör olarak dil, gerçekliği algılaması ve tepkilerinin şekillenmesinde de etkin rol oynar. Dünyayı algılama biçimi, dilin deneyimleri temsil etme biçimini belirlerken; dünya modelleri hakkında diğer bireylerle iletişim kurulması için de dile başvurulur. “Dilin bu iki farklı şekilde kullanımını belirtmek için Antik Yunan’da mevcut olan iki ayrı terimden ilki olan *rhema* kelimeleri, *logos* ise kelimeleri de içeren düşünce ve anlayışı temsil ederdi” (Dilts, 2017:24). Kelimeler, zihinsel deneyimlerin sembolüdür ve deneyimleri hem şekillendirir hem de yansıtırlar. Dizim (*syntagm*), “anlamlandırma sürecindeki çizgisel kalıplar veya ilişkiler, dilde sözcüklerin cümleler halinde düzenlenmesi veya birleştirilmesidir” (Mutlu, 1998:98). Deneyim, yaşanan dünyayı algılama ve duyumsama süreçleri ve bu süreçler sonucunda bireyde gelişen içsel tepkileri açıklamaktadır. Duyu organları aracılığıyla elde edilen bilgi, -düşünce, inanç, değer ve kimliklerden oluşan bilgi ağına (içsel filtre) göre şekillenir ve- diğer/önceden alınan bilgilerle karşılaştırılarak yeniden kodlanmakta, çarpıtılmakta, silinmekte, genelleştirilmekte ve bu kodlamalar, deneyimleri modelleme ve haritalama şifresine dönüşmektedir.

“Beynimizin esas işi, dış dünya dediğimiz bu gerçekliğe dair tamamen öznel, değiştirilmiş ve kişiselleştirilmiş bir temsil oluşturmak ve o temsile bizi inandırmaktır. Zihnimizin kurguladığı bu yarı-sanal gerçeklik içinde rahatlıkla yaşamımıza devam eder ve bu gerçekliğin içinde faaliyetlerimizi sürdürürüz” (Canan, 2018: 24).

Sözcük, “bir anlamı simgelerle ifade eden veya anlatan bir konuşma sesi” ve “sözlü işaret” (Urban, 2015: 22) anlamlarına gelmektedir. Birey, sözcükler aracılığıyla konuşur, resimlerle düşünür. Sözler ve bireyin ifade ediş tarzları, deneyimi temsil etmenin yanı sıra bazı yönlerini ön plana çıkarır, bazı yönlerini ise kamufle eder. Kurulan cümlenin içeriği, bağlaçlar, ünlemler ve ses tonu ile biçim kazanmaktadır. Bu tarz bir çerçeveleme, herhangi bir durum

ve/veya olaya ilişkin yorumu, değerlendirmeyi etkiler. “Çerçeveler, psikolojik olarak herhangi bir etkileşim sırasında düşünce ve davranışlarımıza rehberlik eden genel bir yön ve odaklanma durumunu belirtmektedirler. Herhangi bir deneyim veya olayı çevreleyen, bilişsel bağlamlar da diyebileceğimiz çerçeveler, oluşturdukları alan doğrultusunda o deneyim veya olaya karşı yorum ve tepki biçimini de önemli ölçüde etkileyebilmektedirler” (Dilts, 2017:37). Çerçeve, deneyimin bireyin yaşam geçmişi ve birikimleri göz önünde bulundurularak algılanması durumunda önemini yitirmektedir. Bununla beraber çerçeve, sınırlayıcı özelliği itibariyle etkileşimin o an için içinde ve dışında kalan konuları belirler ve iletişim sürecini verimli kılar.

“Bir sözcük mükemmel bir semboldür. Gücü, bir dilsel topluluğun her bireyinin karşılıklı konuşma ve anlamada onu kullanmasından gelir. Bir sözcüğü kullanırsanız, anlaşılmasa çok güç olmamak şartıyla, anlamını hemen kavrayabilirim ve hatta daha ileride üçüncü bir tarafa bu sözcüğü söylersem, ben seninkini nasıl anladıysam o da benim kullanımımı anlayacaktır. Bu sözcüğü denemek için ne size geri dönüp ne tepki vereceğinizi görmeme ne üçüncü şahıslar üzerinde ne tepkileri vereceklerini test etmeme ne de sizin üçüncü şahıslar üzerinde kullanımınızı beklememe gerek yoktur. Bu kulağa geldiğinden daha da aşikârdır. Her şey bir yana, bir ayının saldırmadan evvel hırladığını gözlemlesem de bir sineği hırlayarak korkutmayı bekleyemem; bir tencereye vursam ve ayı kaçsa da bir ayının tencere çalıp avcılarını kaçırmasını bekleyemem. Kendi türümüzde bile, bir başkasından bir sözcük öğrenmek sadece o kişinin davranışını taklit etmek değildir. Eylemler çeşitli tipteki eylemcilere ve bu eylemlerin hedeflerine sözcüklerin olduğundan daha çok bağlıdır” (Pinker, 2018:170).

Anlam, deneyimlerin yorumlanmasının sonucuna dayanır. Bireyin içsel temsilleri, deneyim ve deneyime dayalı oluşturulmuş harita ile ilişkilidir. Duyu organları aracılığıyla oluşturulan içsel temsillerin değiştirilmesi, herhangi bir deneyimin anlam ve değerlendirilme biçimini değiştirecektir. Bunun yanı sıra bağlam odaklı bakış da değerlendirme süreci üzerinde etkilidir. Davranış ve iletişimin niyeti, inan ve değerlerdeki dönüşümler, bağlamla doğrudan ilişkilidir. Mesajın/içeriğin sunum biçimi ve kullanılan araçlar da üretilen anlam üzerinde yönlendirici rol oynamaktadır. “Zihinsel durum ifade eden eylemlerin kazanımı, zihinsel durumlarla ilgili olarak akıl yürütmede önemlidir. Dil geliştikçe zihinsel durumların temsili için gerekli olan sözdizimsel yapılar, bu zihinsel durumlarla ilgili olarak akıl yürütmede kaynak sağlar” (Keçeli Kaysılı, 2014:88).

Genel ifadesi ile ikna, başkalarının davranışları üzerinde etkili olmaktır. Bireyi etkilemek, bir davranış veya tutum yönünde ikna etmek, bilişsel süreçleri bilmekle mümkündür.

Bilinçli benlik, rasyonel düşünce, analiz ve öğrenme ile ilgilenirken, bilişaltının duygularla açılan kapısını aralamak ikna süreçlerinde önem kazanmaktadır. Birey yaptıklarında tutarlı olma çabası içerisinde olmakla birlikte yaptıklarının tutarlı olduğuna kendisini inandırma istekliliğindedir (Cialdini, 2017:93). İnsanların davranışlarının nedenlerini, dürtülerini ve insanı var eden koşulları bilmek, onlarla nasıl etkileşim kurulacağı yönünde ipuçları sunmaktadır. Kalabalıklar içerisinde fark edilen, bir birey olarak algılanan ve birey olduğu kendisine hissettirilen kişi iletişime açık hale gelecektir. Bu bağlamda ikna süreçlerinde “herhangi bir etkinin, söz konusu etkiyi insanlara saygıyla birleştirdiğinizde ve diğer insanların çıkarlarına en az kendinizinkiler kadar değer verdiğinizde daha etkili olacağına kanaat getirmek” (Fexeus, 2017:23) önem taşımaktadır. Birey, ilişkilerinde, özellikle karar verme aşamasında belirli kurallar inşa eder ve bu kurallar çerçevesinde hareket eder. Bu bağlamda da zihinsel olarak karşıdakinin psikolojisi, kullandıkları dil, sosyal ortam ve etkilenmesinde öne çıkan unsurlar sürekli gözden geçirilmektedir. Olumlu bir bağ kurulması, ortak noktaların bulunması ve karşılıklı sempatiye dayalıdır (Cialdini, 2017a:203). Tüm bileşenlerin özünde dikkat çekmek gerekliliği yatmaktadır. Dikkat çekmenin temelinde de karşıdakine verilen değer gösterilmesi önem kazanmaktadır.

“Karşınızdaki kişinin size istediğinizi vermesini sağlamanın anahtarı, ona değer vermenizdir. Birçok film ve kitapta yansıtılan müzakerelerde, karşınızdaki kişiyi yenersiniz ve daha fazlasını elde edersiniz. Çünkü onları ezmiş ve hezimetle uğratmışsınızdır. Fakat bu resim tamamen yanlıştır! Kendi reaksiyonlarınızı düşünün. İnsanlar size değer verdiğinde, onlara daha fazlasını vermek istersiniz. Ailevi konularda insanların üzölmelerinin en büyük nedeni, kendilerine değer verilmediğini hissetmeleridir. İş ilişkilerinde ise kendisine değer verilmediğini hisseden insanlar söylenmeye başlarlar” (Diamond, 2015:60).

“Birisine ‘hissedildiğini hissettirmek’ en basit şekliyle kendinizi onun yerine koymak demektir. Bunu başardığınız zaman, bir ilişkinin dinamiklerini göz açıp kapayıncaya kadar değiştirebilirsiniz. O anda, birbirinizi kontrol etmeye çalışmak yerine, birbirinizi ‘anlarsınız’ ve bu dönüm noktası sizi işbirliğine, uyuma ve etkili iletişime götürebilir” (Goulston, 2017:77).

Beyin, bireye zarar verme ihtimali olan bir durumda çok hızlı çalışır. Akıl tepki vermez, direnirken beyin vücudu harekete geçirir. İletişim sürecinde zihni ön plana doğru harekete geçirmek başarılı bir strateji olmaktadır. “Kelimeler, bilincimizi deneyimin kelimelerle ifade edilemediği yerlere kadar genişletir” (Vitale, 2017:16) ve bu bağlamda da zihni davranışa

yönlendirebilir. Bireyin kendiliği ve kendiliğine ilişkin benliğini harekete geçirmek temel bir diğer stratejidir. “İnsanlar kimlik odaklıdır ve kendileriyle birlikte yankı uyandıracak, ‘İşte bu benim,’ dedirtecek şeylerle uyarılıp tetiklenirler” (Hogan, 2015:74). Benlik farkındalığı bireyin ikna olmasında önemli bir faktördür. Sözcükler, bir aktarım aracı olduğu kadar etiketleme aracıdır da. Bu da sözcüğün birey için ifade ettiği anlama göre sınırlandırılabilir. Bu sınırlamanın önüne geçmek, karşı tarafla aynı referans çerçevesinde iletişim kurmak, sözcükleri açıklamaktan ve kişiye özgü anlamını ifade etmekten geçmektedir.

Birey, toplumda kabul ve onay görme istekliliği içerisinde hareket eder. Bu nedenle de davranışlarından dolayı eleştirilmek değil anlaşılmak ister. İlişkilerde ve etkileşimlerde kişinin davranışına yönelik ayna tutmak bu bağlamda önem kazanmaktadır. Abartılmış ve aşırı sözcükler aşırı tepkileri kışkırtır (Horn, 1996:138). Genelleme abartıya açıktır ve çoğunluğun tepkisini doğurabilir. İletişimde kesinlik önemlidir, bu kesinliği abartılar aşırı bir sonuca doğru yönlendirebilir. ‘Kötü’, ‘korkunç’, ‘imkansız’ gibi sözcükler strese yol açmakta, bireyi olumsuz düşünmeye itmektedir. Sözcükler, bireyin zihninde duygular açığa çıkarma etkisine sahip olduğu için istenilen duyguyu uyandırması bağlamında doğru sözcüklerin seçilmesi gerekir. “Özenle seçildiğinde insanların bir ürünü satın almasını sağlama gücüne sahip olan sözcükler, birçok farklı şekilde insanlara ulaşmak için de kullanılabilir” (Urban, 2015:33). Sözcükler, motive etme aracı olduğu kadar motivasyonu düşürücü rol de oynayabilmektedir. Gündelik yaşamda itici gücü sağlayan sözcükler kadar, tüm enerjinin düşmesine neden olan sözcükler de bulunmaktadır. Bu bağlamda sözcüklerin ilişkileri yönlendirici gücü öne çıkmaktadır.

4. SONUÇ

İnsan, doğası itibariyle bir aradadır. Bu bağlamda insanın eylemsellikleri bir aradalıklar sergiler. Bu da insanoğlunun tarih boyunca kolektif bir bilince sahip olmasını açıklar niteliktedir. Bireyin uyum ve itaat davranışı, bu birlikteliğin özünü oluşturmaktadır. Sosyal yaşamından uzaklaş(tırıl)an ve yalnızlaşan birey, fiziksel ve duygusal rahatsızlıklar duyma eğilimindedir. Kendini toplumun bir parçası olarak gören ve hisseden, bir yere ait olma istekliliği taşıyan birey, uyum sürecini ağırlıklı olarak taklit yoluyla gerçekleştirmektedir. Başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğünü önemseyen birey için çevresindekilerin görüş ve değerlendirmeleri önem taşımaktadır. İlgi gören, onaylanan ve takdir edilen davranışlara yönelen birey, bu sayede toplum içinde varlığını garanti altına almış olur. “Tercihler, öğrenilenler ve bilinenler ya da gelir kadar duygular-korkular-algılar-beklentiler-inançlar-kökenler-aidiyetler-sosyal çevre gibi daha karmaşık etkiler altındaki bir süreç sonucunda

oluşuyor” (Batı, 2017: 79). Bu bağlamda yaşam biçimleri, tarzlar, beğeniler benzeşmekte ve ortak tutuma dönüşmektedir.

İnsanlar, ilişkilerinin tamamında sözcüklerden yararlanmaktadır. Selamlama, bilgilendirme, sorularına yanıt bulma, öğrenme-öğretme, teşekkür etme, rica etme gibi birçok eylemlerini sözcüklerle yönlendirmektedirler. “İnsanlar, belli zamanlarda veya yerlerde kullanma fırsatı bulduklarından çok daha fazla sözcük bilirler. Bir insanın sözcük dağarcığının boyutunu tahmin etmek için -ki bu sadece akılda tutulan listem anlamındadır, biçimbilimsel ürünler değil şüphesiz zira sonsuz sayıdadır” (Pinker, 2018:168). Bu dağarcığın zihinsel süreçler içerisinde farkındalık geliştirmeden kullanımı, iletişim sorunları açığa çıkarabilirken, her bir sözcüğün olumlu duygular açığa çıkarıcı biçimde kullanımı ikna süreçlerini açığa çıkarmaktadır. İkna, gündelik yaşamda bireyin çevresiyle ilişkilerinden, profesyonel olarak gerçekleştirilen, kişi ve kurumlarca yürütülen işler kapsamındaki iletişim süreçlerine değin uzanmaktadır. Hatırda tutulmalıdır ki, birey toplumsal bir varlık olarak uyum sağlamak kadar çevresi üzerinde olumlu etkiler açığa çıkarma istekliliği içerisinde de.

KAYNAKÇA

- Aamodt, S. ve Wang, S. (2014). *Beyninize Hoş Geldiniz*. (Çev.) Boğaç Erkan. İstanbul: NTV Yayınları.
- Akpınar, B. (2011). “Biliş ve Üstbiliş (Metabiliş) Kavramlarının Zihin Felsefesi Açısından Analizi”. *Turkish Studies*. 6(4). s.353-365.
- Arslan, A. D. (2018). “Okurun Anlam Üretimindeki Rolünü Sorgulamak: Alımlama Estetiği Bağlamında Yeşil Gece”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 22(2). s.14-26.
- Batı, U. (2017). *Sinaps: Beynimizin ve Kararlarımızın Sıradışı Hikâyesi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burns, D. (2017). *İyi Hissetmek*. (Çev. Ed.) H. Alp Karaosmanoğlu. (Çev.) Esra Tuncer, Özlem Mestçioğlu, İrem Erdem Atak ve Gönül Acar. İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Canan, S. (2018). *Değişen Be(y)nim*. İstanbul: Tuti Kitap.
- Chomsky, N. (2001). *Dil ve Zihin*. (Çev.) Ahmet Kocaman. Ankara: Ayraç Yayınları.

- Cialdini, R. B. (2017). *İknanın Psikolojisi*. (Çev.) Yasemin Fletcher. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Cialdini, R. B. (2017a). *İknaya Açılan Kapı*. (Çev.) Taner Gezer. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Ciccarelli, S. K. ve White, J. N. (2016). *Psikoloji: Bir Keşif Gezintisi*. (Çev. Ed.) Deniz Nafia Şahin. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çift, P. ve Canan, S. (2017). *Beynin Sırları*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Diamond, S. (2015). *İkna Dehası*. (Çev.) Süleyman Erdem Demirci ve Korkmaz Haktanır. İstanbul: Diyojen Yayınları.
- Dilts, R. (2017). *Dil İllüzyonları: Kelimelerin Büyüsüyle Mutluluğa Ulaşmak*. (Çev.) A. Volkan Çubukçu. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Doğan, M. (2003). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Doymuş, H. (2019). *Bilinç 6'nı Aşmak*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Fexeus, H. (2017). *İkna Oyunları*. (Çev.) Mehmet Erguvan. İstanbul: Diyojen Yayınları.
- Gerrig, R. J. ve Zimbardo, P. G. (2016). *Psikolojiye Giriş: Psikoloji ve Yaşam*. (Çev. Ed.) Asil Ali Özdoğru. (Çev.) Gamze Sart. Ankara: Nobel Yayınları.
- Goleman, D. (1995). *Duygusal Zeka*. (Çev.) Banu Seçkin Yüksel. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goulston, M. (2017). *İknanın Anahtarı*. (Çev.) Aslı Kalem Bakkal. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Harris, M. D. (2017). "Veri ve Rakamlarla Satma Zamanı ve Duygulara Hitap Etme Zamanı". s.129-136. içinde *Duygusal Zekâ: Etkileme ve İkna*. (Çev.) Başak Gündüz. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Hogan, K. (2015). *Kelimelerle İnsanları Etkileme Sanatı*. (Çev.) Güliz Akyüz Yıldırım. İstanbul: Yakamoz Kitap.
- Horn, S. (1996). *Sözlü Dövüş Sanatı: Tongue Fu*. (Çev.) Zülfü Dicleli. İstanbul: Boyner Yayınları.
- İnal, S. (2008). "Beynin Algılama Süreci, Yazma ve Kümeleme Stratejisi". *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. 9(1). s.55-64.

- Keçeli Kaysılı, B. (2014). “Zihin Kuramı ve Dil Arasındaki İlişki: Bir Derleme”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 15(2). s.81-93.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınları.
- Pinker, S. (2018). *Dil İçgüdüleri: Zihin Dili Nasıl Meydana Getirir*. (Çev.) Feray İlgün. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Richardson, K. (2020). *Zekanın Bilimi ve İdeolojisi: Genler, Beyin ve İnsanın Potansiyeli*. (Çev.) Mehmet Doğan. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Selvili Ç. Z. (2018). *Pembe Fili Düşünme*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Soyugüzel, M. (2019). *Bilincin ve Bilinçaltının Gücü*. İstanbul: Eftalya Kitap Yediveren Yayınları.
- Şahin, B., Bozkurt, A., Usta, M. B., Aydın, M., Çobanoğlu, C. ve Karabekiroğlu, K. (2019). “Zihin Kuramı: Gelişimi, Nörobiyoloji, İlişkili Alanlar ve Nörogelişimsel Bozukluklar”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 11(1). s.24-41.
- Tarlacı, S. (2020). *Bilinç: Beyin, Zihin ve Benliğin Keşfi*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Tomasello, M. (2017). *İnsan İletişiminin Kökenleri*. (Çev.) Gürol Koca. İstanbul: Metis Yayınları.
- Tversky, B. (2020). *Hareket Halindeki Zihin: Eylemin Düşünceyi Şekillendirdiği*. (Çev.) Barış Gönülşen. İstanbul: Tellekt, Can Sanat Yayınları.
- Urban, H. (2015). *Olumlu Sözcükler Etkili Sonuçlar*. (Çev.) Bülent Akat. Ankara: Elma Yayınları.
- Vitale, J. (2017). *Kelimelerle İknanın Psikolojisi*. (Çev.) Sinem Bayındır. İstanbul: Yakamoz Kitap.

İnternet Kaynağı

TDK (2021). “Anlam”. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 12.10.2021].